

освіти у мережі Інтернет. Сьогодні українська університетська освіта належить до традиційної моделі, а дистанційна освіта – до неінституціональної. Їх злиття дозволяє долати недоліки, властиві кожній з цих моделей окремо (наприклад, навчаючись дистанційно, отримати диплом про вищу освіту або освоїти практико орієнтовний курс на університетській освітній онлайн-платформі).

Список використаних джерел

1. Жуковська А. Л. Проблема оцінювання успішності студентів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. Вип. 2. С 101–104.
2. Мацюк В. В. Контроль результатів навчальних досягнень студентів: історія, теорія, практика. URL: <http://vuzlib.com/content/view/382/84>, (дата_звернення 17.11.20).
3. Товканець В. Г. Університетська освіта: навч.-метод. посіб. Київ: Кондор, 2011. 182 с.
4. Рогова Т. В. Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість. *Педагогіка та психологія: зб. наук. пр.* Харків: «Смугаста типографія», 2017. Вип. № 56. URL: <http://oaji.net/articles/2017/1054-1498460393.pdf>

Стрельніков В. Ю., д-р пед. наук, проф.,
професор кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Україна

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ» ДО СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У вітчизняній педагогічній науці тривалий час для вирішення проблеми підготовки магістрів до соціальної діяльності за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» досліджувалися складники формування педагогічної майстерності викладача у вищій школі. Тепер вітчизняна система освіти перейшла на компетентнісну модель оцінювання результату підготовки викладачів, тому переважно вживається термін «професійна компетентність».

Узагальнення останніх публікацій, в яких започатковано розв’язання проблеми підготовки майбутніх викладачів вищої школи до соціальної діяльності [1–10 та ін.] показало, що увага вітчизняних педагогів зосереджується здебільшого на дослідженні окремих аспектів означеної підготовки, що дає змогу досліджувати професійну компетентність викладачів вищої школи, необхідну для виконання соціальної діяльності, а також основні їхні характеристики.

Проблема розвитку професійної компетентності викладача вищої школи не є новою для педагогічних досліджень. Вона була теоретично обґрунтована у роботах О. Алексюка, Г. Балла, І. Зязюна, Є. Клімова, А. Маркової, В. Слассьоніна та ін. Професійній підготовці майбутніх фахівців до соціальної роботи присвячені роботи Л. Лебедик [2–7; 9; 10], індивідуалізації процесу навчання за допомогою тьюторського заняття І. Зарішняк [1] та ін.

Однак серед дослідників, не зважаючи на певну дослідженість і єдність поглядів стосовно виділення складників професійної компетентності особистості викладачів вищої школи, що відповідає вимогам соціальної діяльності та забезпечує легке оволодіння цією діяльністю і досягнення в ній високих результатів, поки залишаються невирішеними аспектами проблеми (або слабо вивченими) питання щодо їх трактування.

Тому метою статті став розгляд можливостей підготовки магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» до соціальної діяльності шляхом удосконалення структури їхньої професійної компетентності, беручи до уваги відомі напрацювання з цієї проблеми.

У Донецькому національному університеті імені Василя Стуса підготовка магістрів спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» за означеною освітньою програмою передбачала розвиток їхніх загальних компетентностей [1, с. 169–170], зокрема, здатності діяти з позиції соціальної відповідальності, займати активну життєву та громадянську позицію, розвивати лідерські якості.

Великі можливості підготовки магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» до соціальної діяльності з'являються під час вивчення навчальних дисциплін «Методика викладання у вищій школі», «Сучасні моделі освіти» і тем, пов'язаних із моделюванням професійної компетентності викладача вищої школи.

Маїстри освітньої програми «Педагогіка вищої школи» мають усвідомити важливість появи у структурі їхньої професійної компетентності соціально-моральної спрямованості [2, с. 295–297]. Найбільш повно основні риси особистості, що відображають соціально-моральну спрямованість сучасного викладача, представлені в чотирьох базових компонентах: вільна особистість, здатна до самовизначення у світі культури; гуманна особистість, що ставиться з любов'ю до всього живого; духовно багата особистість, що володіє високими духовними потребами; творча особистість, мисляча діалектично, що проявляє творчість у всіх сферах життєдіяльності. Високий рівень духовної культури викладача є основою формування гуманістичної спрямованості, що проявляється у зосередженні на інтересах студентства, що важливо для максимального розвитку здібностей, необхідних у подальшій соціальній і професійній діяльності [3, с. 114–118].

Педагогічні здібності розглядаємо як набір якостей особистості, що відповідає вимогам соціальної діяльності та забезпечує легке оволодіння цією діяльністю і досягнення в ній високих результатів. Серед них необхідно виділити такі здібності: комунікативні (здатність організовувати ефективне спілкування зі студентами, колегами), організаторські (здатність організовувати власну діяльність та діяльність студентів) і перцептивні (здатність сприймати внутрішній світ студентів) [4, с. 42–45].

Професійна компетентність викладача вищої школи багато в чому визначається наявними у нього якостями, які надають своєрідність його спілкуванню зі студентами, визначають швидкість і ступінь оволодіння необхідними вміннями соціальної діяльності: дисциплінованість, прагнення до точності результатів; ентузіазм і старанність у роботі; критичність і самокритичність; вміння співпрацювати з людьми. Домінуючими рисами викладача вищої школи в аспекті соціальної діяльності є: цілеспрямованість; терплячість; наполегливість; толерантність, здатність до фасилітації (підвищення продуктивності і швидкості діяльності під впливом інших); творчий підхід до вирішення кожного завдання; ініціативність; флексибельність (готовність до саморозвитку і самозміни) [5, с. 264–265].

Соціальна діяльність передбачає наявність у майбутнього викладача потреби в ній, схильності й інтересу. Магістранти освітньої програми «Педагогіка вищої школи» розвивають в собі такі групи якостей: морально-етичні, комунікативні, вольові, організаційно-адміністративні тощо.

Морально-етичні якості мають відображення в поведінці, моралі, виконуючи функцію регулювання поведінки людини. Моральне виховання студентів має базуватися не тільки на словесній формі впливу на них, а, насамперед, на особистому прикладі. Проявом цієї важливої моральної якості викладача вищої школи є педагогічний оптимізм, який передбачає доброту, життєрадісність, чуйність, товариську і доброзичливість, почуття гумору. Головною моральною якістю сучасного викладача є гуманізм як визнання людини найвищою цінністю. Гуманне ставлення викладача має прояв в інтересі до особистості студента, співчутті, наданні йому у разі необхідності (у складних життєвих ситуаціях) допомоги порадою і ділом, у визнанні достоїнств студентів, у вимогливості до професійного розвитку студентів [6, с. 49–53; 7, с. 59–61]. Викладач має володіти й іншими моральними якостями: принциповістю, що не переходить у прямолінійність і впертість, працьовитістю, самокритичністю, справедливістю [8, с. 19–46].

Комунікативні якості, до яких належать ввічливість, товариську, доброзичливість та інші, допомагають викладачу встановлювати контакт зі студентами у процесі спілкування. Велике значення для викладача вищої школи має

вміння швидко знайти вихід із ситуації. Неодмінною якістю викладача також має бути його вимогливість, адже студенти здебільшого не сприймають м'якості, млявості, наївну довірливість викладача, його безпринципну поблажливість. Однак ці риси не слід змішувати із толерантністю як готовністю надати іншій людині свободу думки і дії. Сутність толерантності – вимога поважати права інших бути такими, які вони є, не допускати заподіяння їм шкоди. Безумовно, викладач вищої школи повинен володіти цією якістю та бути прикладом толерантності і терпимості для студентів.

Вольові якості мають велике значення для успішної діяльності сучасного викладача. Викладач без самовладання потрапляє в конфліктні ситуації, приймає необґрунтовані рішення. Однак спокій і витримка викладача не повинні підмінятися його байдужістю до своєї роботи. Викладач має право і повинен радіти, гніватися, засмучуватися, ображатися. Але, навіть обурюючись, він не повинен гніватися, втрачати над собою контроль, переходити на грубий і образливий тон [9, с. 155–162; 10, с. 89–98].

Організаційно-адміністративні якості викладача дуже важливі, адже без належної організації своєї діяльності та діяльності студентів неможлива реалізація соціальних завдань підготовки фахівців [9, с. 155–162; 10, с. 89–98].

Уміння викладача вищої школи є володіння способами виконання окремих дій чи діяльністю загалом відповідно до правил і мети діяльності. Серед професійних умінь викладача вищої школи виділяють: проєктувальні; конструктивні; інформаційні; організаторські; комунікативні; фасилітаційні; дослідницькі; виховні. Педагогічна техніка охоплює дві групи умінь: уміння управляти собою (володіння тілом, емоційним станом, технікою мови) і уміння взаємодіяти з аудиторією [9, с. 155–162; 10, с. 89–98].

Розглянуті компоненти професійної компетентності викладача вищої школи в процесі освоєння педагогічної діяльності проявляються у вигляді компетенцій, тобто здатності реалізовувати сукупність знань, умінь і навичок на практиці. Виділяються два основні види компетенцій: універсальні й професійні. Стосовно викладача вищої школи універсальними компетенціями є соціально-особистісні й загальнокультурні компетенції, загальнонаукові й інструментальні компетенції [9, с. 155–162; 10, с. 89–98].

Викладач зі сформованими соціально-особистісними й загальнокультурними компетенціями: розуміє високу соціальну значимість і відповідальність своєї професії, як представник інтелектуальної еліти суспільства має високу мотивацією до виконання професійної діяльності; володіє культурою мислення, здатний до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети та вибору шляхів її досягнення, вміє логічно правильно, аргументовано і ясно будувати усну і письмову мову; має сформовану гуманістичну позицію щодо

довкілля; транслює у процесі життєдіяльності навички гуманітарної культури; готовий до соціальної взаємодії зі студентами, колегами та іншими людьми на основі прийнятих у суспільстві моральних і правових норм, виявляє повагу до людей, толерантність до іншої культури; знає свої права і обов'язки як громадянина своєї країни; вміє використовувати правові документи у своїй професійній діяльності; здатний постійно вдосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, готовий до підвищення своєї кваліфікації і майстерності; здатний до самостійного вивчення нових методів дослідження, до організації дослідницької діяльності, спрямованої на вдосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі; готовий до активного спілкування і професійної взаємодії з колегами в науково-педагогічних сферах діяльності; здатний вільно користуватися іноземними мовами як засобом ділового спілкування; здатний до активної соціальної мобільності; здатний використовувати на практиці навички та вміння управління студентським колективом, формувати сприятливий соціально-психологічний клімат у навчальній групі; готовий до вирішення конфліктних ситуацій у студентських колективах, у взаємодії з окремими студентами; здатний надавати особистим прикладом позитивний вплив на студентську молодь, транслюючи навички морально-психологічного здоров'я; здатний брати на себе всю повноту відповідальності за здоров'я студентів під час занять, практик та інших видів навчальної роботи тощо [8, с. 19–46].

Професійні компетенції згруповані за основними видами соціальної діяльності викладача. Організаційно-методичні компетенції – готовність до взаємодії з освітнім комплексом регіону для вирішення спільних завдань навчання і виховання студентської молоді; здатність до підготовки та проведення науково-практичних конференцій (зокрема й інтернет-конференцій) викладачів закладів вищої освіти та вчителів шкіл міста (району, області); готовність до організації та проведення педагогічної практики студентів, до взаємодії з адміністрацією шкіл, вчителями та ін.

Виховні компетенції – володіння методикою організації виховних заходів зі студентами; вміння використовувати знання культури і мистецтва як засоби виховання студентів; вміння використовувати професійні знання в конкретній науковій галузі як засоби виховання студентів; готовність до організації та участі в роботі тимчасових або постійно діючих груп студентів з реалізації соціально значущих проєктів серед молоді; здатність здійснювати роботу куратора академічної групи: проводити педагогічну діагностику особистості студентів з метою організації індивідуальної виховної роботи; планувати та проводити виховні заходи зі студентами на основі особистісно орієнтованого підходу тощо.

Отже, розгляд можливостей підготовки магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» до соціальної діяльності шляхом удосконалення

структури їхньої професійної компетентності дозволив установити, що для визначення її оптимальних характеристик необхідно аналізувати у двох аспектах: структурному, в якому професійна компетентність викладача вищої школи розглядається як сукупність взаємозалежних елементів із заданими характеристиками, та соціальному, в якому розглядаються вимоги соціуму до професійної компетентності магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» в аспекті соціальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Зарішняк І. М. Індивідуалізація процесу навчання у ЗВО за допомогою тьюторського заняття. *Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 18 квітня 2018 р. У 2-х т. Т. 1. Тернопіль: Крок, 2018. С. 169–170.
2. Лебедик Л. В. Застосування освітнього менеджменту у професійній підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Нова українська школа: траєкторія поступу*: зб. тез доповідей III Всеукр. наук.-практ. конф., 02 квітня 2021 року / за заг. ред. Л. В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2021. С. 295–297. URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2021/zbirnik_nush_2021.pdf#page=296
3. Лебедик Л. В. Підготовка викладачів вищої школи в умовах магістратури: можливості курсу «Методика викладання у вищій школі». *Актуальні проблеми освіти і науки: досвід та сучасні технології*: матеріали заочної Всеукр. наук.-практ. конф. / за заг. ред. Л. А. Мартинець. Вінниця: 2020. 268 с. С. 114–118. URL: <http://japon.donnu.edu.ua/issue/view/302>
4. Лебедик Л. В. Професійний розвиток майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи засобами інформаційних технологій. *Проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога в контексті Концепції «Освіта впродовж життя»*: зб. тез доповідей наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Краматорськ, 10 грудня 2020 р. / відп. ред. Д. В. Малєєв. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. С. 42–45. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/issue/view/10.12.2020>
5. Лебедик Л. В. Саморозвиток особистості майбутнього соціального працівника в умовах університету. *Проблеми саморозвитку особистості в сучасному суспільстві*: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 березня 2021 р. / НІОУ ім. Ярослава Мудрого. Харків: Друкарня Мадрид, 2021. С. 264–265. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18796>
6. Лебедик Л., Стрельников В. Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4 (193). С. 49–53. URL: http://isp.poippo.pl.ua/article/view/212383/pdf_76

7. Лебедик Л. В. Теоретичні та методологічні аспекти фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника в умовах особистісно-орієнтованого навчання. *Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (26–27 листопада 2020 року, Бердянський держ. пед. ун-т). Бердянськ, 2020. С. 59–61. URL: http://bdpu.org/wp-content/uploads/2020/12/Materialy_konferentsii_2020.pdf
8. Стрельников В. Ю. Професійний розвиток майбутнього фахівця як складник його соціальної діяльності у контексті сучасної соціокультурної ситуації. *Соціально-педагогічна діяльність в умовах трансформації суспільства: теоретичні та прикладні проблеми*: монографія / С. П. Архипова, Т. М. Десятов, І. І. Кругляк та ін.; за заг. ред. С. П. Архипової. Черкаси: Вид-во ФОП Гордієнко Є. І., 2014. С. 19–46.
9. Lebedyk L. V. 1.15. Structural components and functions of projecting activity of future high school teachers. *Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School*: monograph / Edit. I. F. Prokopenko, I. M. Trubavina. – Prague, OKTAN PRINT s.r.o., 2020. 674 p. P. 155–162. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8840>
10. Lebedyk L. V. Forms of Pedagogical Preparation of Higher School Teachers Within Master's Degree Studies. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio J. Paedagogia-Psychologia*. Lublin – Polonia. Vol. XXXII, 1 2019. P. 89–98.

Тихоход Л. О., здобувачка 1-го курсу СО «Магістр»,
факультету хімії, біології і біотехнологій
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна
Науковий керівник – Зарішняк І. М., канд. пед. наук, доц.,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ змінюється та розвивається, вирує у насиченому обсязі інформації, яка має коротку актуальність, тому що оновлюється. У таких інформаційних умовах сучасна людина має пристосовуватися до відповідного ритму,